

با وجود اجرای طرح‌های موفق آبخیزداری

فرسایش، آمان خاکی‌های

سیستان و بلوچستان را بریده است

سیستان و بلوچستان استان فرسایش‌ها است. محدودیت‌های ویژه اکولوژیکی و طبیعی نظیر کمی و نامنظم بودن ریزش‌های جوی، درجه حرارت بالا، فقر پوشش گیاهی، بادهای فرساینده مانند باد ۱۲۰ روزه سیستان، موجبات فرسایش شدید خاک را فراهم می‌آورد. به هر جا که می‌نگری خاکی را می‌بینی که یا اکثر مواقع در تب بی آبی می‌سوزد و یا آن قدر سیراب می‌شود که آن را پس می‌زند و سیلابی پدید می‌آید که نه تنها مشکل عمده کشاورزی استان است، بلکه اثرات تخریبی فراوانی را به همراه دارد.

وفور یافت می‌شود و اما داستان آب در استان متفاوت است.

مدیر کل آبخیزداری استان می‌گوید: بارش در این استان در دفعات کم صورت می‌گیرد و ممکن است در عرض دو ماه حتی یک باران هم نیارد و به یک باره بارانی بیبارد که هم به لحاظ حجمی بسیار زیاد باشد و هم خاک منطقه با توجه به خاصیت فیزیکی خود قادر به جذب آن و ذخیره در سفره‌های زیرزمینی نباشد.

زورقی می‌افزاید: در این استان جذب آب در خاک به شدت کم است و اکثر آب‌های آن به صورت سطحی و جاری هستند به طوری که ممکن است در عمق ۳۰ متری به آب برسی اما پس از چند تلمبه قطع می‌شود!

با این حال سیستان و بلوچستان حدود ۱۷۱ هزار کیلومتر مربع حوزه آبخیز دارد که شامل ۶ حوزه اصلی با نام‌های "حوزه آبخیز هامون سیستان، کویر لوت، ماشکید، جازموریان، دریای عمان و حوزه‌های بستر گراغه و چاه غیب" است.

شروع فعالیت‌های آبخیزداری در استان پس از طرح تفکیک وظایف، عملاً از سال ۱۳۷۰ با اعتبار ۵۰ میلیون ریال شروع و خوشبختانه هر چه از عمر آبخیزداری گذشت، نظر مسوولان بیشتر به این امر مهم جلب شد، به طوری که میزان اعتبار اختصاص یافته برای اقدامات آبخیزداری در یک دهه فعالیت

۱۸۷ هزار و ۵۰۲ کیلومتر مربع واقع در جنوب شرق کشور، یکی از کم تراکم‌ترین استان‌ها از نظر جمعیتی می‌باشد و با دارا بودن ۱۱/۴ درصد از مساحت کل کشور از نظر وسعت دارای رتبه نخست است.

متوسط بارندگی استان ۱۰۰ میلی‌متر و تغییرات دمایی بین ۹/۴- تا ۴۷ درجه سانتی‌گراد برآورد گردیده است. سرعت باد تا ۱۲۰ کیلومتر در ساعت و تبخیر ۴۰۰۰ میلی‌متر در سال می‌باشد. باد ۱۲۰ روزه (لوار) در سیستان که از اوایل خرداد تا شهریور ماه می‌وزد از معروفیت خاصی برخوردار است. حدود ۹۴ درصد مساحت استان را عرصه‌های منابع طبیعی (جنگل یک میلیون هکتار، مرتع ۱۰ میلیون و ۲۵۰ هزار هکتار و بیابان ۶ میلیون و ۳۰۰ هزار هکتار) در بر می‌گیرد و مسوولیت خطیر اداره کل منابع طبیعی استان را در حفاظت، احیا و توسعه و بهره‌برداری بهینه و مطلوب از این نعمت‌های خدادادی نمایان می‌سازد و این امر زمانی میسر خواهد شد که پشتیبانی و حمایت تمام مسوولان عالی‌رتبه کشور و استان و بخصوص مشارکت جدی مردم را به دنبال داشته باشد.

محروریت در عین توانمندی

سیستان و بلوچستان سه عامل مهم در توسعه کشاورزی را کمابیش داراست. خاک حاصلخیز سیستان و بلوچستان مستعد برای پرورش انواع و اقسام محصولات کشاورزی و باغی است، نیروی کار که با توجه به نرخ بالای بیکاری در استان به

"اکثر خاک‌های استان سیستان و بلوچستان از جنس "مارن" است. به واقع مارن از ۵۰ درصد آهک و ۵۰ درصد رس تشکیل شده است که فرسایش‌پذیرترین خاک شناخته شده و در عین حال حاصلخیزترین آن است".

این را مهندس زورقی، مدیر آبخیزداری سازمان منابع طبیعی استان سیستان و بلوچستان می‌گوید و می‌افزاید: ویژگی این خاک این

است که به راحتی در آب حل شده و جرم حجمی و قدرت تخریبی آن را بسیار زیاد و ویرانگر می‌کند. مهندس مصطفی نوری، مسوول پروژه ملی ارزیابی و آبخیزداری در کشور نیز در تکمیل صحبت‌های زورقی می‌افزاید: در واقع انجام عملیات آبخیزداری در این منطقه در درجه اول برای کنترل سیلاب‌ها در زمین‌های پایین دست و خسارت‌های ناشی از آن است و پس از آن نیز اهدافی نظیر آبرسانی به زمین‌های کشاورزی و تغییر اکوسیستم منطقه را در نظر دارد.

استانی با ۹۴ درصد منابع طبیعی

استان سیستان و بلوچستان با وسعتی معادل

در سال پیامبر اعظم

هر ایرانی یک نهال

هفته منابع طبیعی گرامی باد

توانمندی‌های سیستان و بلوچستان در زمینه کشاورزی هنگامی شکوفا می‌شود که اجرای طرح‌های آبخیزداری به عنوان اولویت قطعی منطقه صورت پذیرد

دکتر شریفی می‌افزاید: در برنامه چهارم توسعه مقرر شد که مساحتی حدود ۷ میلیون هکتار از حوزه سدها و ۶/۵ میلیون هکتار از مساحت حوزه‌های سیل خیز و بیابانی (خارج از محدوده سدها) از عرصه‌های آبخیز براساس مطالعات موجود تحت پوشش قرار گیرند و به منظور مقابله با بحران سیل، در سطح ۱/۵ میلیون هکتار عملیات بخش سیلاب به اجرا در آید.

فرسایش خندقی یا "گرگرو"

عمده فرسایش خاک در استان از نوع خندقی (گابی یا گرگرو) است. به طوری که آب با عبور از لایه‌های زیرین سطح خاک ترک‌های عمیقی که به گفته بومی‌های منطقه گاه عمق آن به بیش از ۷ متر می‌رسد، پدید می‌آورد. فرسایش ویرانگر و فاجعه‌بار خندقی که ظاهری پنجه مانند از ترک‌های روی زمین پدید می‌آورد، در هر بارندگی قطعاتی از زمین‌های آباد کشاورزی را در کام خود فرو می‌برد و ۱۲۰ روستا تنها در منطقه چابهار در معرض آن قرار دارند.

مهندس زورقی در عین حال که اقدامات آبخیزداری را برای جلوگیری از این امر بسیار موثر می‌داند، نیاز به ردیف اعتباری خاص جهت مطالعات کامل تفصیلی، اجرایی و تدوین برنامه‌های جامع درازمدت در این خصوص را لازم و ضروری می‌داند. در کل به نظر می‌رسد توانمندی‌های سیستان و بلوچستان در زمینه کشاورزی هنگامی شکوفا می‌شود که اجرای طرح‌های آبخیزداری به عنوان اولویت قطعی منطقه و جهت استحصال آب و جلوگیری از تخریب زمین‌های با ارزش کشاورزی صورت پذیرد. امری که دو سال پیش با سفر مقام معظم رهبری به استان، اهمیتی دوچندان یافت و ثمره این تلاش تاکنون به خوبی محسوس است. اما این می‌تواند شروعی برای اقدامی ملی در این استان باشد تا در سال‌های نه چندان دور، کشاورزی استان بیش از پیش رونق یابد.

هکتار عرصه بخش سیلاب در سطح کشور عملیات آبخیزداری انجام شود که این هدف‌گذاری در صورت تامین منابع و امکانات لازم بسیار مناسب است.

وی در عین حال عنوان می‌کند که با این میزان اعتباراتی که در اختیار بخش آبخیزداری قرار می‌گیرد، تنها ۳۰ تا ۴۰ درصد از تعهدات عنوان شده در برنامه چهارم توسعه محقق می‌شود.

مهندس صنوبر میزان اعتبارات پیشنهادی دولت در سال ۸۶ را حدود ۷۷ میلیارد تومان برای طرح‌های ملی آبخیزداری عنوان کرد و افزود: تقریباً معادل همین میزان نیز هر سال در اختیار واحدهای استانی قرار می‌گیرد.

صنوبر در عین حال با اذعان بر این که سالانه حداکثر یک تا ۱/۵ درصد از سطح حوزه‌های آبخیزداری تحت پوشش قرار می‌گیرد گفت: با توجه به افزایش تعداد سدهای ساخته شده و در حال ساخت، با وجود توان بالای انجام عملیات آبخیزداری در کشور به دلیل پایین بودن منابع اعتباری، سرعت پیشرفت ما پایین است.

اما **دکتر فرود شریفی**، معاون آبخیزداری کل

کشور نیز در خصوص

چشم‌انداز آبخیزداری

در برنامه چهارم

توسعه می‌گوید:

براساس ماده ۶۹

قانون برنامه چهارم

توسعه مقرر است ۲۰

درصد مساحت

حوزه سدهای

کشور و ۱۰ درصد

مساحت حوزه‌های خارج سدها (حوزه‌های

داخلی) تحت پوشش عملیات آبخیزداری قرار گیرد.

بالغ بر ۶۳ میلیارد ریال می‌باشد.

نتیجه این فعالیت‌ها در نقاط مستعد استان مانند حاشیه تفتان، رودخانه سرباز، بم پشت سراوان، حوزه مته سنگ نیکشهر و چندین جای دیگر به چشم می‌خورد.

با این حال به نظر می‌رسد آبخیزداری یکی از اولویت‌های انکارناپذیر و فرابخشی در استان و بلکه مهمترین راه برای استحصال آب برای تغذیه زمین‌های مستعد کشاورزی است.

از کنار جاده‌های استان که عبور می‌کنی، خط سیر لوله آب شرب را می‌بینی که در محل‌هایی که لوله‌ها زانو خورده‌اند و چکه‌های آب از آن تراوش می‌کند، همان قطعه زمین به وسیله گیاهان خودروبی منطقه سبز شده است.

در کل تاثیر عملیات آبخیزداری در استان عبارت است از: کاهش فرسایش خاک، کنترل رسوب، کنترل و مهار سیل، کمک به تغذیه آبخوان‌ها، ایجاد اشتغال، بهبود پوشش گیاهی مرتعی، استحصال روان‌آب‌های سطحی با هزینه کم و افزایش سطح زیر کشت.

یک میلیارد دلار برای آبخیزداری

آب و هوای خاص و فرسایش شدید خاک، نسبت به میانگین جهانی آن باعث شده که دولت نیز توجه ویژه‌ای را به طرح‌های آبخیزداری داشته باشد.

"در چند ماه اخیر، هیات دولت مصوبه‌ای را به تصویب رسانده که یک میلیارد دلار خارج از اعتبارات ردیف بودجه از حساب ذخیره ارزی برای

اقدامات کارشناسی آبخیزداری در اختیار بخش آبخیزداری قرار دهد که اکنون در بخش لوایح دولت در حال بررسی است."

این مطلب را **مهندس نادر صنوبر**، مدیر کل امور اجرایی آبخیزداری سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری عنوان می‌کند و می‌افزاید: در برنامه چهارم توسعه مقرر شده، ۲۰ درصد در حوزه سدها، ۱۰ درصد در حوزه خارج از سدها و ۱/۵ میلیون

حضرت محمد (ص):
هر کس درختی بکارد تا به ثمر برسد، خداوند عوض آن در بهشت
درختی برای او می‌نشاند

هفته منابع طبیعی گرامی باد

کنز العمال - جلد ۳ - صفحه ۸۹۰